

ANTROPONÍMIA A VALLMOLL DURANT EL SEGLE XVIII

Antoni GRAU VERDÚ

1. Introducció

Les dades del següent treball estan extretes dels tres llibres de baptismes de Vallmoll corresponents al segle XVIII que es conserven a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. La distribució dels anys és: 1703-1754, 1755-1780 i 1781-1818.

Cal tenir en compte que en aquests llibres es troben també els baptismes de Bellavista i Pontarró (aleshores pertanyents a la parròquia de Vallmoll), que no s'han inclòs en l'estudi.

A més de fer un llistat de noms i la seva freqüència d'aparició, s'estableix quina és la motivació del nom i es du a terme un estudi sobre el nom posat pel capellà.

2. Els primers noms

Durant el període estudiat es van batejar a Vallmoll 3503 infants fills del poble, distribuïts en 1841 nens i 1622 nenes.

2.1. Els prenom masculins

<i>Nom</i>	<i>Total</i>	<i>%</i>	<i>Nom</i>	<i>Total</i>	<i>%</i>
Josep	383	20,80	Bartomeu	9	0,49
Joan	264	14,34	Magí	9	
Francesc/Francisco	179	9,72	Bernat	8	0,43
Pere	166	9,02	Emanuel	6	0,33
Pau	121	6,57	Esteve	6	
Ramon	80	4,35	Vicenç	6	
Antoni	68	3,69	Blai	4	0,22
Jaume	62	3,37	Nicasi	4	
Miquel	53	2,88	Lluís	3	0,16
Sebastià	43	2,34	Cristòfol	2	0,11
					.../...

.../...

Rafel	41	2,23	Felip	2	
Agustí	40	2,17	Ignasi	2	
Isidro	31	1,68	Tomàs	2	
Mariano	31		Ambrosi	1	0,05
Macià	24	1,30	Baltasar	1	
Pasqual	24		Bernardí	1	
Bonaventura	22	1,20	Cosme	1	
Salvador	21	1,14	Fidel	1	
Llorenç	20	1,09	Gaspar	1	
Andreu	19	1,03	Gregori	1	
Domingo	17	0,92	Jacinto	1	
Carlos	12	0,65	Joaquim	1	
Marc	12		Lluc	1	
Jeroni	11	0,60	Martí	1	
Mateu	11		Nicolau	1	
Gabriel	10	0,54	Pere Màrtir	1	

Observacions:

a) En el quadre anterior, els noms compostos estan inclosos en la freqüència del primer nom. Així, hem de considerar l'existència de les següents composicions nominals: Josep Pere (1), Joan Antoni (1), Joan Pau (5), Pere Joan (18), Pere Pau (1), Pau Antoni (1), Antoni Pau (1).

En el cas del nom Joan s'han considerat les possibilitats següents: Joan (222), Joan Baptista (34) i Baptista (2).

b) En el decurs dels llibres de baptisme trobem alguns noms que apareixen en variants diverses: Antoni (22) / Anton (45), Marian (5) / Mariano (26), Jeroni (5) / Jerònim (6), Vicenç (5) / Vicent (1).

El cas de la parella Francesc (44) / Francisco (135) mereix un tracte diferenciat, ja que no deixen de ser les formes catalana i castellanitzada del mateix nom.

Altres noms, en canvi, apareixen únicament en la seva forma castellanitzada: Carlos, Domingo, Isidro i Jacinto.

c) Com es pot observar en el gràfic 1 de l'annex, dels cinquanta-dos noms masculins que apareixen durant el segle XVIII a Vallmoll, els cinc més freqüents suposen un 60,46% del total de batejats.

d) Respecte de la possible motivació del nom, en 255 casos el nom del batejat coincideix amb el del pare (13,85% del total); en 1015, amb el del padrí (55,13%); només en 98 ocasions pare, padrí i batejat tenen el mateix nom (5,32%) i, finalment, 437 vegades no coincideix el nom del nen amb cap dels dos (25,69%)¹.

1. Un estudi més detallat hauria permès deduir, segurament, com es veien afectats aquests percentatges segons que el fill fos el primer o no. El mateix hauria succeït en el cas dels noms femenins.

2.2. Els prenomes femenins

<i>Nom</i>	<i>Total</i>	<i>%</i>	<i>Nom</i>	<i>Total</i>	<i>%</i>
Maria	498	29,96	Jerònima	3	
Teresa	171	10,29	Joana	3	
Francisca	149	8,97	Cecília	2	0,12
Antònia	141	8,48	Clara	2	
Rosa	104	6,26	Coloma	2	
Magdalena	100	6,02	Ignàsia	2	
Tecla	67	4,3	Madrona	2	
Josepa	61	3,67	Magina	2	
Paula	43	2,59	Mònica	2	
Úrsula	43		Quitèria	2	
Margarida	34	2,05	Rafela	2	
Anna	27	1,62	Rita	2	
Raimunda	25	1,50	Serafina	2	
Brígida	23	1,38	Anastàsia	1	0,06
Gertrudis	19	1,14	Clemència	1	
Marina	19		Dionisa	1	
Bonaventura	13	0,78	Eulàlia	1	
Llúcia	13		Jacinta	1	
Mariàngela	12	0,72	Lluïsa	1	
Caterina	11	0,66	Marta	1	
Marcel·lina	11		Mateua	1	
Rosalía	11		Matilde	1	
Pasquala	10	0,60	Narcisa	1	
Elisabet/Isabel	7	0,42	Petronilla	1	
Càndia	3	0,18	Sebastiana	1	
Emanuela	3		Vicenta	1	
Engràcia	3				

Observacions:

a) En el quadre anterior els noms compostos estan inclosos en la freqüència del primer nom. Així, hem de considerar l'existència de les següents composicions nominals: Anna Maria (2), Maria Anna (4), Mariagna (14), Marianna (1); Maria Antònia (4), Maria Clara (1), Maria Magdalena (3), Maria Paula (2), Maria Rosa (2), Maria Teresa (2), Maria Ursula (1), Maria Ventura (2).

Com que no apareix cap Àngela, hem inclòs directament la forma composta Mariàngela a la llista.

b) En el decurs dels llibres de baptismes trobem alguns noms que apareixen en variants diverses: Elisabet (4)/Isabel (3), Bonaventura (8)/Ventura (3), Emanuela (2)/Manuela (1).

El nom Francisca apareix exclusivament en la forma castellanitzada.

c) Com es pot observar en el gràfic 2 de l'annex, dels cinquanta-tres noms femenins que apareixen durant el segle XVIII a Vallmoll, els sis més freqüents suposen un 69,98% del total de batejats.

d) Pel que fa a la relació entre el nom de les batejades i el de les mares i padrines, ens trobem que en 227 casos coincideixen el de mare i filla (13,66%), en 728 el de padrina i fillola (43,80%), en 88 el de totes tres (5,29%) i en 629 el nom de la nena no coincideix amb cap dels altres dos (37,85%).

3. Els tercers noms

Un aspecte poc estudiat fins ara és el dels tercers noms dels batejats, que, tradicionalment, posava el capellà.

En el conjunt del segle XVIII, s'han observat dues tendències dominants: posar un mateix nom cada capellà i posar el nom del sant o santa del dia que es bateja l'infant.

Pràcticament tots els batejos a Vallmoll durant el període estudiat van ser duts a terme per deu capellans:

– Joan Antoni Saitó va batejar des del 6 de gener de 1703² fins al 29 de març de 1720 un total de 419 infants. Dels 215 nens, 141 van rebre com a tercer nom Francesc o Francisco (65,6% del total); de les 204 nenes, 129 tenien el de Francisca (63,2%).

– Francisco Torrell va administrar el baptisme a 159 nadons des del 30 de març de 1720 al 29 de novembre de 1725. A 60 dels 90 nens va imposar com a tercer nom Francisco (66,6%); en el cas de les nenes, Francisca a 40 de les 69 batejades (58%).

– Entre el 12 de gener de 1726 i el de 10 de novembre de 1727, Pere Bas va batejar 30 nens, a 15 dels quals va posar com a tercer nom Francisco (50%), i 27 nenes, amb una presència majoritària de Francisca, amb 7 (25,9%), i de Mònica, amb 6 (22,2%).

– Pere Ferrer és el capellà que durant més anys del segle XVIII va batejar a Vallmoll, des del 14 de novembre de 1727 fins al 7 de febrer de 1768. Durant aquest període va posar com a tercer nom Pere a 350 dels 719 nens (48,7%); pel que fa a les nenes, de les 669 batejades, 211 van rebre el nom de Maria (31,5%) i 181 el de Paula (27,1%).

– Ignasi Sales i Rossell va impartir el sagrament del baptisme des del 21 de febrer de 1768 fins al 27 d'abril de 1775. Dels 166 nens batejats, 112 presenten com a tercer nom Ignasi (60,2%); de les 165 nenes, 68 es diuen Ignàsia (41,2%) i 43, Teresa (26,1%).

2. Data d'inici del primer llibre treballat.

– Sebastià Cabrer va actuar com a vicari de Vallmoll i, per tant, hi va batejar des del 21 de juny de 1775 fins al 6 de desembre de 1779. Van ser batejats un total de 114 nens, dels quals 98 reberen Sebastià com a nom posat pel capellà (86%). Les nenes van ser, en total, 105, 72 de les quals presenten com a tercer nom Magdalena (68,6%).

– A partir del 12 de desembre de 1779 i fins a finals de segle actua com a rector de la parròquia de Vallmoll Ramon Carbonell³. Durant aquests bateja 395 nens i 345 nenes. Dels primers, només 75 reben com a tercer nom Ramon (19%); de les nenes, s'imposa a 68 el nom de Raimunda o Ramona (19,7%).

Durant aquests últims 20 anys de segle, altres capellans van batejar durant períodes més o menys llargs en comptes del rector. Així, des del 10 d'octubre de 1781 fins al 6 de novembre de 1782, Francesc Majó⁴ imparteix el baptisme a 22 nens, dels quals 18 són Francesc de tercer nom (81,8%), i a 20 nenes, 17 de les quals són Francisca (85%).

Entre el 21 de gener de 1791 i el 15 de gener de 1792, són batejats pel vicari Josep Alsina 25 nens i 15 nenes, sense que s'hi observi el domini de cap tercer nom concret.

Entre el 6 de juny de 1797 i el 21 de novembre de 1798 el vicari Jaume Rodon bateja 37 nens i 39 nenes⁵. En el primer cas 31 porten com a tercer nom Jaume (83,8%); en el segon, 23 porten el nom de Francisca (59%).

Dels batejats per altres capellans, podem destacar que els quatre nens que reberen el sagrament de Macià Terrers⁶, beneficiat de la parròquia de Vallmoll, porten com a tercer nom Macià.

Resumint, podem observar que, en el cas dels nens, el capellà tendeix a posar com a tercer nom el seu, excepte en els casos de Joan Antoni Saitó i Pere Bas. En total, dels 1841 batejats durant el segle XVIII, 904 (49,1%) es troben en aquesta situació. En el cas de les nenes, el resultat és més divers: tot i que trobem les feminitzacions del nom del capellà en cinc casos, hi ha més diversitat; de les 1662 batejades, 874 (52,58%) porten un nom posat d'una manera més o menys constant pel capellà.

L'altra possibilitat que comentàvem era que el nadó portés com a tercer nom el del sant o santa del dia que rebia el sagrament. Cal tenir en compte, donada la possibilitat que morís durant els primers dies de vida, que el baptisme s'impertia el mateix dia del naixement o, com a molt, fins dos dies després. Si establim un marge de dos dies abans i dos dies després sobre la data de la celebració, ens trobem amb un total de 399 infants batejats que estan en aquesta situació (11,39% del total),

3. Tot i que seguí sent-ho durant els primers anys del segle XIX.

4. Bateja també una nena el 6 d'abril de 1795.

5. Bateja, després, un nen el 21 de desembre de 1798.

6. 2 el 1793, 1 el 1796 i 1 el 1797.

d'acord amb la següent distribució: 11 dos dies abans, 63 el dia abans, 234 el mateix dia, 23 l'endemà, 23 dos dies després i 3 en altres dies (tres o quatre abans). Ara bé, si en fem la distribució des d'un punt de vista cronològic, observarem que aquesta tendència es produeix només amb una certa freqüència a partir de 1779, just a partir de la presa de possessió com a rector de la parròquia de Ramon Carbo-nell, ja que en els últims vint anys del segle (vegeu el gràfic 3) trobem 262 dels casos (65,66% del total).

El total de noms diferents que apareixen és de 186. Les ocurrències són?:

- 10 vegades: Joan, Martí.
- 7: Àgueda, Narcís, Andreu.
- 6: Sebastià, Dorotea, Casimir, Vicenç.
- 5: Agapit, Rupert, Jaume, Cosme, Lluç, Ambròs, Damas.
- 4: Eulàlia (de Barcelona), Patrici, Josep, Isidor, Rita, Felip (Neri), Pau, Magdalena, Lluís (rei), Dionís, Úrsula, Teresa, Eugeni (15 de novembre).
- 3: Escolàstica, Faustí, Sirè, Romà, Jordi, Atanasi, Pere, Cristòfol, Pius, Aleix, Jacint, Magí, Januari, Tecla, Eduard, Rafel, Dídac, Caterina, Bàrbara, Eulàlia (de Mèrida), Llúcia, Silvestre.
- 2: Macari, Telesfor, Gonçal, Maür, Fulgenci, Prisca, Canut, Fructuós, Ildefons, Julià (bisbe, 28 de gener), Valeri, Macià, Martina, Romuald, Valentí (bisbe i màrtir, 14 de febrer), Julià (màrtir, 16 de febrer), Juliana, Pascasi, Avertà, Perpètua, Benet, Victorià, Eustaci, Celestí, Ezequiel, Alexandre, Felip, Julita, Lluís (Gonzaga), Libori, Anna, Donat, Gaietà, Eusebi (prevere, 14 d'agost), Jeroni, Calixte, Hilarió, Frutor, Nimfa, Fèlix (de Valois), Cecília, Zenon, Esteve.
- 1: Concordi, Gaspar, Melcior, Llucià, Marcel·lí (bisbe, 9 de gener), Higini, Hilari, Pau (ermità), Emerenciana, Pau (conversió de), Joan Crisòstom, Cecili, Apol·lònia, Baldomer, Albí, Joví, Eusebi (màrtir, 5 de març), Madrona, Heribert, Càstul, Bertold, Balbina, Venanci, Florentí, Víctor, Tiburci, Basilissa, Anicet, Agnès, Caius, Prudenci, Pere Màrtir, Antoní, Anastasi, Pancraç, Celestí, Prudenciana, Secundí, Quitèria, Erasme, Marcel·lí (prevere i màrtir, 2 de juny), Medard, Primo, Bernabé, Antoni, Quirze, Gervasi, Juliana (Falconieri), Paulí, Lleó, Trifó, Laureà, Fermí, Elies, Marta, Just, Roc, Liberat, Fabricià, Timoteu, Fèlix (prevere i màrtir, 30 d'agost), Eugeni (màrtir, 6 de setembre), Llorenç, Eustaqui, Linus, Dalmau, Cebrià, Remigi, Plàcid, Eduvigis, Cristeta, Quintí, Ermengol, Zacaries, Florenci, Simforià, Teodor, Eugeni (diaca, 17 de novembre), Climent, Facund, Aciscle, Sadurní, Eloi, Bibiana, Nicolau, Melquiades, Sinesi, Albina, Valentí (màrtir, 16 de desembre), Victòria, Anastàsia.

7. Ordenades cronològicament de gener a desembre en cada cas.

4. Annex

